

Búcsú Cogoletótól

Október másodika van. Tegnap elközöntem a falutól, vagy, pontosabban, kisvárostól, amelyhez pár évvel ezelőtt hoz-
zánóttam. Három héten át ültem a hegytetőn álló kis ház-
ban, amelynek teraszáról olyan kilátás nyílik, hogy az mint-
ha direkt egy északi ember megnyugtatóására lenne kitalál-
va, ráadásul nem is a valóságban, hanem álmában. Reggeltől
ötig dolgoztam, aztán alkonyattájt a szerpentin en lees-
kedtem a városkába, ahol minden úgy van, ahogy kell: Ko-
lumbusz Kristófról elnevezett part menti sétány, pálmák,
fizetős és szabad strand, kávéház, kis üzletek és butikok
mindenféle, turistáknak való árukkal. Ahogy jössz le a
hegyről, útelágazás, mint a mesében: ha balra indulsz, arra
maga a tengerparti sétány van, ha jobbra, ott kicsit folytató-
dik még a sétány, aztán vadregényes öblök jönnek, ahol
nincsenek se fürdőházak, se öltözőkabinok. Még a köves
úton, mely beleveszik egy kővel kirakott alagútba, aztán új-
ra előbukkan. Autók nem járnak arra, csak gyalogosok meg
biciklisek, azok is ritkán. Valaha vasút vezetett itt, majd-
hogynem az első Olaszországban. A Genovától Nizzáig ve-
zető út egy szakasza. Ma a vasút feljebb jár. Kétezer évvel
ezelőtt ezen az úton római légiósok masíroztak, ezer évvel
ezelőtt zarándokok... Ha itt, a lábam alatt leásnék, kavics-
ágyat és rézsűt találnék, meg ókori burkolatköveket. Igen, a
cselekmény színhelye Észak-Olaszország, Liguria.

Úgy másfél évvel ezelőtt télen jártam ebben a faluban, ven-
dégsgben a barátaimnál. Próbáltam befejezni a könyvemet.

Tél vége volt, február. Eső esett, szél fúj, a tengeren vihar dúlt. Amikor pedig elállt a szél és az eső, a ködből előbújott a nap, és mintha nem is lett volna a kérészéletű olaszországi tél, olyan időszak köszöntött be, amelyet mi nem ismerünk: a tavaszelő. Minden zöld volt, pedig itt amúgy is mindig minden zöld, és nem csak úgy ígérte magát a csodaszép holnap, hanem azonnal, egyetlen pillanat alatt el is érkezett: szarkaraj játszadozott a réten, az ostoba pálmák nem csapkodtak tovább komor farkukkal, hanem méltóságteljes pózba rendeződtek, az Appenninekről lassan kúszott le egy felhő, de semmi rosszal nem fenyegetett. Ezen a helyen sejtetem meg, hogy rákos vagyok. Hogy miként, erről már meséltem. Szóval, miután megkaptam ezt a fontos közleményt, hazaindultam Moszkvába, mert tudtam, hogy életem újabb fázisába léptem, és fel kell készülnöm rá. A sejtésemet Moszkvában megerősítették, úgyhogy nagy egészségügyi kalandnak néztem elébe. Akkor körbenéztem: és mi van a barátnőimmal? Nem azokkal, akik egészségesek, hanem azokkal, akik betegek. Közvetlen környezetemben hárman voltak ilyenek: Ira a szétszórtságot eredményező szklerózisával, Lena rákkal, és Vera a szarkoidózisával. Míg én körbenéztem, megbetegedett még Tánya is, ő is rákos lett. És ugyanazokban a hónapokban Galja is, akinek a számláján több ezer rákos gyermek megmentése áll.

Engem ugyan e szóval meg nem ijeszt senki, a rokonaim közül csak keveseknek sikerült más diagnózissal elmenniük. Szóval, nem vagyok egyedül. Egyelőre azonban újonc vagyok, és a lehetőségekhez mérten meg kell még tanulnom jól együtt élni, és ha eljön az ideje, meghalni ezzel a betegséggel. Bárki élő ember újonc ebben a művészetben.

Tehát, a barátnőim! Nagyszerű, drága, fontos barátnőim! Kezdjük Lenával. Éppen tegnap küldött egy örvendező levelet: kapott ajándékba egy kölyökkutyát, egy drótszörű

dakszlit, Bászjának hívják. A kutyatelepről vitték haza, úgy-hogy a kutyus rettenetesen fél, hogy elveszti új – nem tudom azt mondani, hogy „gazdait” – szüleit. Nem hisz a szerencsésének. Fél egy méterrel is odébb menni! Meg Lena is! Olyan régóta szeretett volna már egy kutyát. „Már meg is beszéltem, ki veszi magához, ha valami...” – írja Lena. Általában nem használunk eufémizmusokat, mindent a nevének nevezünk. Úgy látszik, „gyermeke” jelenlétében Lena nem akar kemény szavakat használni: Bászka még csak négy hónapos! Lena ebben a dologban már nem újonc: az első műtéten meg az első kemoterápián úgy öt évvel ezelőtt esett át. Éppen Lena volt az, aki az első instrukciókkal ellátott: ugyanolyan rákunk van, és nem is túl korán fedezték fel, itt-ott már áttétek is lehetnek. Pontosabban, kérek, mondom magamnak: igen, „metasztázisok a nyirokcsomókban”, így nevezik. De akkor még nem derült ki, milyen fázisban vagyok, ezt még meg kellett tudnom. De ezt-azt már tudtam: Lena bemutatta (teljesen természetesen, minden hivalkodás nélkül), hogyan kell helyesen viselkedni rossz körülmények között. Lena most robot, repül, ugrándozik, még kicsit sürgölődik-forgolódik is.

Menjünk tovább: Ira. Nem robot, és nem ugrándozik. Ha pedig repül, akkor repülőgépen, ráadásul tolószékben. A barátaiéval. Egyedül nem utazik. Utoljára, úgy másfél évvel ezelőtt, Kenyába repült. Nem munkaügyben, hanem csak úgy, világot látni. Boldog volt, mikor hazaért. Kaptam tőle ajándékba egy sálat, rajta van minden állat, amit csak látott: zebra, zsiráf, egyebek... Ó, hogy tud örülni! Micsoda gyönyörűség meglátni egy zsiráfot, kávé inni, filmet nézni! Sok olyan dolog van, amit ma már nem tud megtenni: reggel felkelni, mezítláb a papucs után kutatva a padlót kotorítani, felöltözni, lezuhanyozni, kávé főzni, és egyszerűen csak átülni a kanapéról a székre. De filmet nézni, könyvet olvas-

ni, gondolkodni, barátkozni, aktívan élni és sokaknak segíteni – azt még tud. És micsoda örömét leli benne! Azt hiszem, ezt egy egészséges ember nem érti meg. Lapul a bőrdömbben egy festett tányér az egyik genovai étteremből. Irának egész kollekciója van ilyenekből, és tudom, hogy meg fog neki örülni. Irisa, élj soká!

Vera. Egy elfekvő fekszik a vállán. A semmiből teremtette. A nulláról, a pusztá ötletből: nem kell, hogy az emberek szörnyű körülmények között haldokoljanak, ahogyan ezt a mi egészségügyünk garantálja. Az elfekvője már tizenöt éve működik. Több ezer ember haladt már át a halálnak ezen az előcsarnokán, és gondoskodással övezve, tiszta lepedőn, fájdalomcsillapítással, szeretteik körében mentek el. Sosem kellett megpróbálniuk bejutni a reanimációs osztályra? Megcsókolni, megfogni a kezét egy önökhöz közel álló haldoklónak? Mert oda csak úgy nem lehet ám bemenni! Hacsak nem csúszópénzért. Vera elfekvője az egyetlen olyan hely, ahol nincs meghatározott látogatási idő. Egy évvel ezelőtt az egyik barátnőm a kilencvenhat éves nagyanyját búcsúztatta el: három napot ült mellette, fogta a kezét, és úgy köszönt el tőle, ahogy mindannyian csak szeretnénk. A perc tiszteletben tartása, a haldokló méltósága, a személyzet, amely olyan, hogy nehezemre esik még kimondani is ezt az otromba szót.

Nem egészségügyi tevékenység ez. Vagyis hogy részben az is. De egyúttal heroizmus, csoda, szolgálat, rabszolgamunka.

Amikor Moszkvából elutaztam Izraelbe kezeltetni magam, Vera éppen kemoterápiára járt, amibe hatalmas orvosi műhiba csúszott: túlada golták, alig tudott kikecmeregni belőle. A kemoterápia az én esetemben még váratott magára, de aztán nem is volt olyan rettenetes. Nem egy habos torta, persze! Vera kezelése szörnyű volt; hagyjuk inkább a részle-

teket. Nem is javult az állapota: nem mozgott a lába, a szervezete a végét járta, és nem tudni, mitől, a betegségtől-e, vagy a kezeléstől. Aztán kicsit jobban lett, és elvitték kedves falujába. Örömmel értesít: sok a gomba az idén, és gombát szedtem – négykézláb! Kert, veteményes, gomba, gyümölcsfélék – mindent négykézláb! És közben ragyog! Aztán gyorsan haza, Moszkvába, ahol várja az elfekvő. Mennyi probléma adódik, és nélküle egyik sem oldódik meg! Senki nem tud semmit! Mindent neki magának kell! Az utolsó erejéből, magának!

Utoljára a két műtetem közötti időben találkoztunk. Ott hon feküdt, a saját elfekvőjében. És nem mondhatni, hogy a szolgálati pozíciója folytán foglalta volna a helyet a haldoklók között. Bementek hozzá aláíratni valami papírokat, ő pedig egyeseket szidott, másokat dicsért. Olyan életerős volt, hogy isten adjon ennyi energiát akármelyikünknek! 2010. december 21-én halt meg. Ki volt ő? Szent? Szentéletű? Egyszerűen csak jó ember? Ő azt mondogatta magáról: „Nem vagyok én szent. Egyszerűen azt teszem, ami tetszik. Különbözik pedig rossz ember vagyok: gonosz és elég cinikus.”

Én szakértő vagyok. Szakértő a haldoklók mellett. Mennyi mindenkitől el kellett már búcsúznom. Tudom, hogyan szeretnék én elmenni. De amit elgondoltam, nem mindenkinek adatik meg. Egész életen át kell rajta dolgozni, hogy az ember „fájdalommentes, méltóságteljes, békés” véghez jusson el. Egész kicsi koromban mutattak nekem egy ilyen képet, az évek múlnak, a kép pedig nem homályosul el, hanem egyre élesebb lesz. Hát én is így szeretnék elmenni. Csak nem akarok olyan sokáig élni, mint a dédapám: én képtelen vagyok megbékélni a Tórárt olvasgatni, érthetetlen nyelven, évtizedeken át, mindennap, órákon keresztül. És ahogy Vera élt, arra is képtelen vagyok: nagy szolgálatra volt hivatott, amit élete utolsó napjáig végzett.

Mennyire eltávolodtam ettől az én olaszországi falumtól, a téma viszont egy és ugyanaz maradt. Lesétáltam a hegyről, és nem az öblök felé indultam el, hanem a parti sétányra. Az egyik házon tábla áll – itt született Kolumbusz Krisztof. Azt hiszem, ezen a partszakaszon vagy öt város magának követeli azt a privilégiumot, hogy a nagy tengeri utazó szülőhelye legyen. Hét óra van. A nap lemenőben. Ferde nyugati fény. Bontják a kabinokat és a bódékat. Hatalmas truckokon szállítják el az összecsucott napágyakat, napernyőket és a műanyagparavánok kötegeit. A sétány tengerre néző padjain takaros, lebarnult öregurak üldögélnek sortban és szandálban. Helyi lakosok, nyugdíjasok. Az üzletüket gyakran adják át a gyerekeiknek. Ismerek olyan srácot, aki elvégezte a filozófia szakot, és mivel nem talált a képezésének megfelelő munkát, folytatja a családi vállalkozást, a zöldségkereskedést. Ez Olaszország. Az öregurak politikálnak. Szeretnek a politikáról fecsegni. Együttal jóindulatúan szemlélik a járókelőket, különösen a gyerekeket, de a nők és a kutyák sem kerülnek el a figyelmüket. Sok idős férfi van itt – Oroszországban sokkal kevesebb akad. Egyáltalán, Oroszországban nem élnek olyan sokáig, mint Olaszországban. (Mondják valami rettenetesen? Minek élnének?)

Lemegyek a tengerhez. Ezt leírni sem tudom. Talán majd a visszaúton sikerül.

Általában alkonyatkor járok le a tengerhez, gyakran úszom harangzúgás közepette, mert itt, a parton, áll egy templom, és ezekben az órákban imádság zajlik ott, és ezekben a hetekben egyetlen élvezetté olvadt, ahogy a hatalmas víz körbefolyja a testemet, a testmozgás, a gyenge mellúszásom, a harangzúgás, és a ferde napsugarak. Mint Pavlov kutyájának, nekem is kialakult a feltételes reflexem: a dolgok illetően összeolvadására erős boldogsághullám áraszt el. A kezem el van törve, de a gipszet már levettem, és rögzítőt

tettem rá. Most lerángatom, és szabaddá vált karom önállóan is örvezetni kezd, és az úszás is külön élvezettel tölti el. És micsoda szerencsém volt! Két héttel ezelőtt, a sötétben egy egész lépcsősornyt zuhantam, és ilyen könnyen megúsztam.

Természetem szerint mizantróp vagyok. Gyerekkoromban és fiatakkoromban nem tudtam örülni: semmi sem tetszett. És ha váratlanul mégis történt valami kimondottan szép, abban nem tudtam bízni. Vártam mögötte a fondorlatot. Majd holnap. Vagy egy hónap múlva. Elhunyt édesanyám, aki természettől fogva meg volt áldva azzal az elragadó képességgel, hogy mindennek örülni tudott az égvilágon, sajnált engem az embergyűlöletem miatt. Úgyhogy hosszú éveken át úgy éltem, hogy csüggedten, lehangoltan vártam a kellemetlenségeket. Amíg fel nem fogtam részben ésszel, részben az én csodálatos, örömteli, vidám barátnőimnek köszönhetően, hogy meg kell szabadulni ettől a világszemlélettől. Ma elmondhatom magamról, hogy szabad vagyok. Felszabadultam a félelem, a gyanakvás alól. Már csak egy kicsi kell hozzá, és megtanulok megszabadulni a hangulatomtól is. Nyitott vagyok a vidámságra.

Kijövök a tengerből. Szürkület. A tengernél senki. Az olaszok szent órája a vacsora ideje. Minden kis kávézó, minden pizzéria dugig. Beültem a bárba, és kértem egy Margaritát. Körbenézek: akik nem nevetgélnek, azok mosolyognak, akik nem mosolyognak, azok beszélgetnek. Néhányan hallgatnak, néhányan isznak... Nincs egyetlen rosszindulatú, bosszús, komor arc sem. Ilyen a természetük, a neveltetésük, a kultúrájuk. Jó olasznak lenni.

Fölmegyek a házhoz a hegyre: hét kanyar a szerpentinben. A látkép minden kanyarral egyre szélesebb lesz, egyre több látszik a tengerből. De nem most. Most sötét van. És alkalmi fuvarosom sem lesz, egyik szomszéd se fog felvinni.

Mert szent ez az óra, a terített asztal ideje. De nem is kell. Szép csendesen felkaptatok gyalog. Alattam a város, Cogolito fényei, a távolban pedig rózsaszínű fényfolt – a genovai kikötő. És az egész fölött a délszaki égbolt, és fúj a szél valahonnan Korzika felől, könnyedén és vidáman lépdelek, és boldog vagyok, és hálás mindenkinek, mindenért. A betegségemnek is, amely egy időre visszavonult, még több éleslátást adott nekem, felerősítette bennem az apró és a nagy dolgok látásának örömét, megszabadított (nem nagyon, nem nagyon, de az irány már megvan!) annak kényszerétől, hogy azonnal meg kell csinálni ezt vagy azt, meg még ezt, meg még azt. Maradj még, pillanat, szép vagy! És minden egyes nap egy egész gyűjteményre való perc. Nem kell velük csinálni semmit, csak élni és örülni, mennyi sok időm van még. Ha ehhez az érzéshez előbb ki kellett bírnom a műtétet, a kemoterápiát és a sugárkezelést, már megérte.